

állást, miután időközben mándátumot vállalt. Zakariás János dr. orsz. képv. áll fel s érveket dús beszédében azt bizonyítja hogy a jószágigazgató állás annyira elfoglalja egy ember tevékenységét, hogy nem tarthatja meg a képviselői állást. Ugron Gábor is felszólal. A képviselő Budapestben székel, annak ott kell lenni, a jószágigazgatónak az uradalmakban van helye. Tehát mondja ki a státus, hogy a jószágigazgatói állás inkompatibilis a képviselői állással. Egy jószágigazgatónak egyetlen politikai párthoz sem szabad tartoznia, annak pártatlannak kell lennie, ha ideálisan akarja betölteni hivatalát.

Pál István kijelenti, hogy az igazgatótanács foglalkozott e kérdéssel és nem hozott határozatot, mert ott sem tudtak egyöntetű megállapodásra jutni. Ismét Zakariás szól fel s a státusgyűlés elfogadja az ő indítványát, mely szerint Bornemissza bárónak vagy le kell mondania a mándátumról, vagy el kell hagynia a jószágigazgatói állását.

A státusgyűlés Majláth püspöknek egyházi, iskolai és nevelési adományaiért (ez évben 118045 korona 74 fillért) hálás köszönetet szavazott. A kepegyváltás ügye, a kegyes alapítványok, a gr. Nemes Ábrahám alapítványa nem provokált vitát. Azonban a gimnáziumok jelentésénél nagyobb vita fejlődött ki. Ugron Gábor állt fel szólásra s bírálta a gimnáziumok statisztikai adatait. Különösen feltűnő, hogy a kolozsvári kath. gimnázium 22 százalékat buktatta el az ifjúságnak. Műből 10 százaléka bukkott. Ez az óriási buktató dühöngően erdélyi katolikus gimnáziumnál sem dühöngött annyira, mint a kolozsvári kath. főgimnáziumban. Azt fejteti Ugron, hogy az iskolázás, tanítás célja rosszból a jóvával nevelés, s nem az, hogy szegény gyermekeket lehetlenné tegyenek, elfojtsák az előrehaladás útján. Erdélyi Károly igazgató kijelenti, hogy Kolozsvárt rendkívül sok tehetségtelen gyermek került össze s képtelenek voltak meg-

buktatni. — ezért a tanári kart a főtanhatóság rendszeren megszokta dicsérni. Azért történik szigorúan a szitálás, hogy a felsőbb osztályokba annál jobb diákok kerüljenek. Ugron Gábor azonban nincs megelégedve az igazgató úr szép szónoklatával, mely nem arra felelt, hogy mifele okai vannak a buknásnak, hanem általánossá válnak kívánja megmagyarázni ezt a határozottan beteges, feltűnően jellemző s a kritikát maga ellen kihívó jelenséget. Ugron Gábor ismételt rámutat arra, hogy ennek a hírhet rostálásnak a tanügyi terén erkölcsi haszna nincs. Az iskolának nem az a feladata, hogy mind kitűnő s jeles tanítványokkal dolgozzék. Az átlagot is növelni kell, mert ez az átlag a többség. Nagy hibája nálunk a nevelésnek, hogy gépszerű s a tanulók egyéniségével nem törődik, egy tanulóknak se néznek bele a lelkébe. Világos, hogy itt zsenge jellemek és zsenge karakterek fordulnak meg, akikből lehet jót és rosszat formálni. Nemes, érzékeny szívű tanár nem fogja tucat-számra rostálni meg a tanulókat, az foglalkozik az okokkal, melyek miatt esetleg elmarad az eredmény. A hiba a kolozsvári róm. kath. főgimnáziumnál két oldalon van. Ez a százalékok oly nagy, hogy nem lehet bírálat nélkül mellette elmenni. Erdélyi Károly megegyezően védelmezi a tanári kar rendszerét s azt mondja, hogyha vizsgálatot indít a státus, azt ferias nyugalommal várják. Szamosi János, mint a gimnázium gondroka védelmezi meg a gimnáziumot s a tanári kart kiválóan mondja s a buktatás nagyszámát különös véletlennek tartja. Az elnöklő püspök kijelenti, hogy a vizsgálatnak ezuttal nincs helye. Ezt tudomásul veszi a státusgyűlés.

Ugyancsak a tanügyi kérdésnél tiltakozik Ugron Gábor az ellen, hogy a tandíjakat a középiskolákban felemeljék, valamint korrigálja a jelentés helytelen szövegezését, mely „keresztény katolikus”-t ír több helyett a „róm. katolikus” helyett. A jelentés azt írja, hogy tankönyveket csak keresztény szerzőktől kell bevezetni a

katholikus iskolákban. Inkább az volna helyes, hogy a tankönyv s z e l l e m e legyen keresztény, az mellékes, hogy katolikus, vagy református, vagy más vallási ember írja.

Pál István státusi előadó védelmezi a jelentés szövegezését, amit helyesel is a közgyűlés. A csiksomlyói tanítóképző intézetet szigorúan bírálja a tanügyi bizottság előadója. Az intézet igazgatója Karácsony József védelmezi s azt a kijelentést teszi, hogy az ő intézetében nem lehet hibát kapni . . .

Az igazgató úr tett még néhány kijelentést, a mit tudomásul vesz a státus, végeredményében pedig azt kéri, hogy segítse méltóbbá tenni az intézetet a státus, a mit Majláth püspök meg is ígért a közgyűléssel.

A radnóti iskolaépítés ügyét Ugron Gábor szikrázó szellemességgel beszéde emelte ki a tárgyalások szürkességéből, ki 30,000 koronát rendkívül soknak talál, ha csak valami sok tornyú palotát nem akarnak emelni Radnóton.

Ugron G. ezután azt kutatja, hogy mi az oka annak, hogy a tankötelesekből olyan sokan nem járnak a kath. el. iskolákba.

Kovács Lajos kanonok népiszkolai statisztikai adatokat dolgozott fel s rendkívül érdekes megjegyzéseket tett, melyeket nagy figyelemmel hallgat meg a státusgyűlés.

A jogi ügyek tárgyalásánál Ugron Gábor szólalt fel, beszéde után Pál István referens felvilágosítást nyújt a státus egy régi pöréről Gyertyánffy Gábor építési vállalkozóval és Mikó Mihályné hagyatéki ügyéről, a mely végleges elintézését nyert.

A gazdasági ügyek tárgyalásánál a 15-ös bizottság nevében Künnle Tivadar indítványozza, hogy az erd. róm. kath. státus uradalmának megszűlésére kiküldött bizottságnak gondos jelentéseért köszönetet mondjon. Ugron Gábor erősen bírálja a nagymási és radnóti uradalmakról szóló jelentést s több figyelemre és kövételre érdemes tanácsot ad a jószágigazgatóknak.

ter, a Piazza Bocca della Verita foglalja el. Egész a Tiberisig vonul, hol a Palatinushid ezt összeköti a jobb oldalon levő városnegyed egyik előrészevel, a Trastevere vagy Lungarával. A hidon haladva, a Tiberis folyásának irányától fölfelé az Aemilius-híd egyetlen oszlopa (Kr. e. 181. évben épült) áll ki a folyóból.

Közel a hídfőhöz csinos templom, a S. Maria Egiziaca, vagy a Fortuna Virilis tekint a Trasteverére. Jó stíben készült és minden oldalról oszloptól van körülvéve, de csak az előcsarnok oszlopsora állott szabadon, a többinek közét fal kötötte össze. Ma már a bejáratnál is ily beépített oszlopok vannak. Ezért nem peripterosnak nevezik, mint a jön stíben emelt ily alakú épületeket, hanem psendoperipterosnak. A tetsző külalakkal ellentétet képez a templom egyszerű belseje. Mint a legtöbb római épület, úgy ez is tuflókövekből lett összeállítva, a kiugró részek és a jobban kidolgozott helyek anyaga már a bravertin. (Szürkés és aranyárga mészkő.)

Trastevere városrésznak a természetől nyújtott impozáns dísz a Janikulus hegy. Nyolcvannégy mtr. magasságból néz le az előtte feltárt síkerület gazdag és egyszerűbb épülettömbébe. Mindjárt előtte pillantjuk meg a S. Maria in Trastevere tért, hasonlónevű templomával. A szt. hagyomány azt tartja, hogy ez az egyház épp azon a helyen épült, hol Krisztus Urunk születésekor egy olajforrás tört elő csodálatos módon a föld mélyéből. Építésének kora, a negyedik század első évtizedére nyul vissza, fényes átalakítása azonban a hetvenes évekre esik. Hom-

lokzatának előrészt sok mozaikké teszi érdekessé. Igen csinos Mária alakja a kis Jézussal, kit egyik oldalról II. Innocens pápa, a másik oldalról III. Jenő vesz körül. Feltűnő még képei közül az evangéliumi tiz nőnek csoportja, köztük nyolc égő lámpást tart, kettőnek azonban kialudt mécses van a kezében.

A templom belső alakja római keresztet ír le. Három hosszant futó és egy kereszthajóra van felosztva, ezeket huszonnégy antik oszlop választja el egymástól. Kereszthajója jóval magasabban áll a többi fölött, itt fakadt a csodás olajforrás, melynek helyét kegyelettel tekintik meg a jámbor zarándokok. Padozata porfir és márványtáblákból, az előbb leirt cosmatenstíben lett összefoglalva. Gyönyörű mennyezete csillog az aranyozott domborművektől. A híres olasz mester, Domenichino veszőjének művészete elragadja a beléptőt. Középen eszményileg alkototta meg érce vérsé a bold. Szűz Mária képét, repülő angyaloktól körülvéve.

Bucsut véve a szép templomtól, a S. Pietro in Montorio felé siettünk. A Garibaldinak nevezett út, kigyózó ivben vezet a Janikulus délekeleti lejtőjén emelt régi templomhoz. Spanyol buzgótság és bőkezűség emelte, Ferdinánd és Izabella építették. Egyes kápolnáit szép freskók ékesítik. Szívet indító az első kápolna falfestménye, Jézus megostorozását állítja elő, balról szt. Péter, jobb oldalról szt. Ferenc alakjával. A fájdalom Jézus és a két szentnek arcán oly ritka érzekkel van megörökítve, hogy könnyeket csal ki.

A templomtól körülvéve térről fenséges ki-

látás nyílik Rómára, mely vetekedik a Szt. Péter bazilika erkélyéről nyíló, fástól látvánnyal. A Forum és a Palatinus romladoszó császárpalotái, a Mills Villa cyprusai, a Lateran templom hatalmas szobordíszei, a Pincio hegyen épült Medici villa, a büszke Quirinal fénys királyi palotájával, a szelid Esquilin és a méla Caelius dombok mesés képet mutatnak be. Delre a szőke Tiberis hömpölygő hullámái üzik egymást és a nagy vashid alatt feltekintenek a Civita-vecchia-Livorno felé rohogó vonatra.

Külsőleg kisméretű, de művészi tekintetben ritka szép a st. Pietro in Montorio mellett levő zárdakertben a tempietto (templomocsa.) Szt. Péter keresztrefeszítésének helyét jelölte meg vele Bramante, a lángelkű építő. A köralakban és dör modorban alkotott templomot minden oldalról toszkán szabású oszlopok folyosó övezi. Díszes párkányokkal emelekre osztott homlokzatát erősen kiugró oszlopok tagozták. A portálat, az ajtó és ablakkeretek változatokban gazdag díszítéseket foglalnak magukon. Belső helyiségében szt. Péter áll szobra tűnik fel, előtte a márványpadozatot egy kis nyílás jelzi az első pápa keresztjének állását. Merész ivben emelkedő kupola zárja be a kis szt. műépületet.

A tempiettonak ugy külseje, mint a belső részek gyönyörű arányokat tüntetnek föl. Finom tagozása, a részeknek az egészszel való harmonikus képe előkelő helyet biztosítanak a tempiettonak az építészet terén.

(Folyt. köv.)

T. K.

Bornemissa Elemér felvilágosítással van Ugron Gábornak és Zakariás Jánosnak, kik a jelentésével nem voltak megelégedve. A státusgyűlés tudomásul vette a jóságigazgató fölvilágosító szavait. Betegh Imre birtokos beszéde után fél 2 órakor a gyűlés felbeszakadt. A státus tagjait Majláth püspök a Központi-szállóban bankettre hívta.

A státus a következő sürgőnyt nemesztette X. Püshöz:
Főméltóságú Merry del Val bitoros államtitkár
Róma.

Az erdélyi egyházmegyének nemes férfiai és képviselői, kiket azon célból hívtam össze, hogy — miként azt évenként tenni szoktuk — iskolai és gazdasági ügyeinkről tanácskozzanak, miután a Szentlélek Istent segítségül hívták, fiúi kegyelettel indítva Szentséged trónja elé borulnak és Szentséged jólétéért imádkozva egyttal kérik, hogy reájok apostoli áldását adni méltóztassék.

Gusztáv Károly püspök.

Jósika báró

Szurduk.

A státusgyűlés megbízásából Excellenciádat, mint világi elnökünket, kit egyhangulag állásának megtartására felkér, tiszteletteljesen üdvözli Majláth püspök előnk.

Béldi Ákos alelnök.

Delután fél négy órakor kezdett tárgyalni a státus alapjainak zárszámadásait az 1904. évről. Az alapok a következők: A vallásalap, mely a múlt évben 74.656 kor. 32 fillérrel; a tanulmányalap, mely 49.916 kor. 75 fillérrel; az ösztöndíjalap, mely 47.657 kor. 58 fill. és az elemi iskolai alap, mely 47.539 kor. 60 fillérrel, a hídvegi gróf Nemes Abraham-alap 1270 kor. 21 fillérrel, a hivatalnoki személyzet nyugdíjalapja, mely 159.732 kor. 70 fillérrel szaporodott. Nagyobb vita fejlődött ki a számvizsgáló bizottság eljárása és működése körül. Ugron Gábor nagyobb beszédben feltűnő szakértelemmel fejtegeti a számvizsgálás hiányait. Pál István fölvilágosítja Ugront az alapok zárszámadásainak azok felvilágosításának természetéről.

Balázs Endre dr. tordai főesperes rendkívül világos, súlyos argumentumú beszéddel tette szemléltetővé a számvizsgálás minőségét, jogi természetét s nagy szakértelemmel magyarázta meg azt a viszonyt, amiben a státus van az állami számvizsgálókkal szemben. A státusgyűlés Künnle Tivadar erdemleges, tárgyilagos hozzászólása után elfogadta a 15-ös bizottság jelentését.

Az évi jelentés egyes pontjainak letárgyalása után, az egyes bizottságok tagjait választották meg a státus tagjai. A választás eredménye a következő:

Az igazgató tanács tagjai közé választottak: mint egyháziak Fabián Sándor, Tamási Áron és Kovács Lajos; a világiak közül Pap Farkas, Matskássy Pál, Mikó Bálint, dr. Torma Miklós, báró Rudnyánszky Béla 3—3 évre, báró Jósika Gábor és Betegh Imre 2—2 évre.

Az igazoló bizottságba a következőket választották meg: dr. Ujfaluassy József, dr. Szamosi János, Kovács Lajos, dr. Menyhárt Gáspár és Betegh Imre.

A tizenötös bizottság tagjai lettek egyházi részről Bárány Lukács, Ferenczy Károly, Gidófalvi Gergely, Szabó György és Péter József; a világiak részéről: gróf Béldi Kálmán, Zachariás János, Künnle Tivadar, gróf Lázár István, Pekri Sándor, báró Rudnyánszky József, Szabó József, gr. Zichy István, br. Huszár Károly és dr. Mály István.

A tanügyi bizottság tagjaivá választottak Bandi Vazul, dr. Bilinszky Lajos, dr. Erdélyi Károly, Ferenczy István, Hassák Vidor, Karácsonyi József, Missz Olivér, Pál Antal, Pál Gábor, Prokupek Sámuel, Rettegéi Géza és Soó Gáspár.

Számvizsgáló bizottsági tagokká: dr. Balázs Endre, dr. Hirschler József, Korbul Bogdán, Kozár Ferenc, Marossy Ferenc, dr. Mály István, dr. Menyhárt Gáspár, Reinbold Olivér, Szacsina Géza és Stuckheil Gyulát választották meg.

A II. fegyelmi bizottság tagjai lettek: Szabó József, Gróf Lázár István, Gidófalvi Gergely, Zomora Dániel, Török Bertalan, dr. Balázs András és dr. Menyhárt Gáspár.

A szavazatszedő bizottság elnöke volt Kovács Lajos kanonok. Tagjai: Soó Gáspár és Embéry Árpád.

A választások megejtése után dr. Balázs András tordai főesperes plébános és Menyhárt Gáspár dr., mint a fegyelmi bizottságnak új tagjai tették le Pál István státusi előadó kezébe az esküt. Az ünnepélyes aktusnál a gyűlés tagjai felkeltek ülőhelyeikről.

A közgyűlést ezután Majláth püspök bezárta, arra kérve különösen a bizottságok tagjait, hogy a bizottsági üléseket minél gyakrabban látogassák, ne történjek meg az az eset, hogy egy bizonyos bizottsági ülésen Pál István referens uron kívül senki sem jelent meg. A püspököt megjelenezte a státusgyűlés.

Keresztény szociális program.*)

(Folyt. és vége.)

17. §. Az ipari munkásság javára mindekelőtt követeljük a munkásérdekek képviseletére hivatott és hatósági jelleggel felruházott munkakamaráknak törvény által való létesítését és a szervezkedés jogának törvénybe iktatását. Kívánatosnak tartjuk továbbá munkaadókból és munkásokból álló önbizottságok felállítását, amelyek a felmerült jogvitás esetekben, mint választott bíróságok, egyéb vitás kérdésekben, mint békebírók működjenek.

Ha a felmerült vitás ügy ily békés eszközökkel meg nem oldható,

nem zárkózunk el a sztrájk fegyvertől sem, amelyet — mint végső eszközt — ha jogos és igazságos, megengedettnek tartunk.

Mivel azonban a munkás ezidőszert a munkaadóval, mint erősebb féllel szemben, jogos érdekeit megvédeni nem képes, addig is, míg az említett munkásszervezetek kialakulnak, követeljük

a leghatályosabb állami védelmet a munkások számára.

Nevezetesen szükséges a gyermekmunka eltűlése és a serdült korban rövidebb időre való korlátozása;

az éjjeli női munka általános betiltása és az éjjeli férfimunkának is kizárólag oly iparágra való korlátozása, amelyekben az üzem természete elkerülhetetlen szükségé teszi az éjjeli munkát.

Oly iparágakban, melyekben a nőmunkások egyenértékű munkát végeznek a férfival, egyenlő díjazást is követelünk számukra.

Követelünk továbbá hatályos női erkölcsvédelmet és állandóan alkalmazott nőknek szülés idejére hatheti fizetés szünetet.

Követelünk teljes legalább 36 órás, vasárnapi munkaszünetet, ennek kevés kivétellel minden foglalkozásra s a keresetnagyság ünnepre való kiterjesztését; országos, törvényhatósági, községi és köztisztviselői választások idején törvényes munkaszünetet, hogy a választáson a munk-

kás is résztvehessen; állandó munkásoknak évenként több heti nagy szünetet.

Követelünk a munkások egészségének és testi épségének a gyárakban és műhelyekben való megvédésére hatályos törvényes intézkedéseket s azoknak megtartására szigorú hatósági felügyeletet.

Szükségesnek tartunk a véletlenül bekövetkező munkaképtelenség és nyomor megelőzésére általános élet-, baleset-, betegség-, agkor-, rokantság-, munkanélküliség- és elemi csapások esetére való kötelező biztosítást nyereszkes nélküli közintézetekben.

Hogy a munkásnak a vállalat vezetésében és nyereségében is része legyen, kívánatosnak tartjuk

a munkásválasztmányok és a munkásokszövetek rendszerének behozatalát.

Általában pedig közbatalomnak és társadalomnak oly irányú közreműködését, hogy a túl hosszú munkaidő megrövidítése és a munkabér szabályozása, a munkások jelen szervezetenlenség idején is lehető kedvező megoldást nyerjen.

18. §. Cselédek és egyéb háztartásbeli és gazdasági alkalmazottak érdekében

egészséges lakást, megfelelő ellátást, hely nélkül levők számára cselédotthonokat, erkölcsvédelmet és hatósági cselédközvetítő intézeteket tartunk szükségessé.

19. §. Mivel ezidőszert számos közérdekű intézményt jogosulatlan magán nyereszkesedésre használnak ki,

követeljük a helyi nagyobb közlekedési vállalatoknak (lóvonat, társaskocsi, gőzvasutak, villamos vasutak), a közvilágításnak stb. közvállalatokba vételét, továbbá a közlekedési vállalatokban munkások számára munkába menet és jövet jelentős utazási kedvezményeket.

20. §. Mivel a műveltséget és tudományt közíncsesé, a magasabb kiképzést minden tehetség számára lehetővé kell tenni,

követelünk a szegényebb osztályok számára ingyenes vallás-erkölcsös nevelést és oktatást.

21. §. Minthogy végül a legtokéletesebb gazdasági rendszer mellett is mindenkor számszerűen lesznek, akik önhibájukon kívül oly helyzetbe jutnak, hogy közsegély nélkül önfentartásukat biztosítani nem képesek és minthogy jelenlegi szegényügyi igazgatásunk nem felel meg sem az előhaladott korszellemnek, sem a felmerülő szükségnek,

sürgős feladatnak tartjuk szegényügyünk korszerű reformját.

Mindekelőtt szükséges korunk megfoghatott keresztény felebaráti szeretetének felélesztése és megfelelő egyletekben való szervezése, hogy egyéni önfeloldozás és anyagi segítség együtt tevékenykedjenek a nyomor enyhítésén a szegényi segélyezés eszményi rendszerének, a házi szegény ápolásnak megvalósításával.

Szükség van helyes szegényügyi törvényre is, amely hatályosabbá teszi a szegény betegek gondozását a házi betegápolás célszerű szervezésével. A meglévő szegény gyermekvédelem mellett terjessze ki gondoskodását a szellemi és testi fogyatkozásban szenvedők (vakok, siketnagymák, örültek, hülyék) tízezeire, kiknek mai elhagyatottsága valóságos szegényfoltja társadalomunknak.

Szükséges azonkívül a községek szegénysegélyezésének ésszerű reformja, amely a ma divatozó káros hatású pénzsegélyezés mellett nagyobb tért ad a természetbeni segélyezésnek (lakás, élelem, ruházat) és végét veti a mai szégyenletes koldusrendszernek.

*) Lásd a Közművelődés 45. számát.

III.

Ez elvek alapján állunk mi keresztény-szocialisták, ezek a mi törekvéseink. Eszményünk a politikailag független, gazdaságilag erős, keresztény Magyarország, melyért küzdeni soha utolsó lehelletünkig meg nem szününk s mely eszményünkért ime kibontjuk a keresztény szocializmus hofehér lobogóját, melynek élén a kereszt világossága és szárnyán a názareti szent család műhelyének képe ragyog s nyomában áldás és jölet fakad!

H I R E K.

A petrozsényi polgári iskola.

Esperi látogatásom alkalmával e hó 21-én Petrozsényben járván, az ott áldásosan működő szent Ferenc-rendi zárdát is megtekintettem és azt láttam, hogy a szerény mustármagból, melyet boldog emlékü Weber Béla főesperes híveinek vallás-erkölcsi jövője érdekében elhínt, ma már terebélyes, nemes gyümölcsöt termő fa lett.

Alig egy pár évtized alatt száz meg száz gyermek nyert vallás-erkölcsi kiképzést a szentferenc-rendi nővéreknek minden dícséretlen felül álló fáradhatlan buzgósága következtében. Jelen évig csak elemi iskolákat vezetett kitünő eredménnyel, de az 1905/6. tanévben már a polgári leányiskolát is megnyitották két szerzetes és két világi tanárnő vezetése mellett, még pedig 4 osztályban 64 növendékkel, a miből elég világosan láthatni ama nagy szükségét, mely eddig ezen polgári iskola hiánya miatt itt érezhető volt.

Nemesak egyházunknak, de hazánkának is nagy szolgálatot és sok költség kímélést hoznak a jó nővérek, mert akár a hitközség, akár az állam állított volna fel egy hasonló polgári iskolát, az bizonyára sok szép ezresbe került volna mindkettőnek és most úgyszólván minden költség nélkül megvan.

A *Közművelődés* kedves olvasóközönségének azért bátorodom ezt tudomására hozni, hogyha valaki a tisztelt közönség köréből leánygyermekét jól nevelni és szépen kiképeztetni akarná, a kedvező alkalmat ne késsék felhasználni és másfelől azért is tesszem közzé, hogy vegyen tudomást a többi esperes kerület is ama lelkesült buzgalomról, mely itt Hunyadvármegyében a bányák és gyárak körében ki van fejtvé, s a népnevelés terén érvényesül.

De igazán szükséges is ez a buzgalom, mert a népesedési mozgalom e vármegyében mondhatni páratlan, mert a bányák egymásutáni feltúrásával és a gyárak felállításával negyedszázad alatt megkétszereződött, kivált a katolikus vallású lakosságot tekintve, a népesség.

Ennek következtében keletkezett Petrozsényben, Piskin, Lupényben és mondhatni Kalánban is plebánia és lesz ma-holnap Vulkánban is. Templom pedig iskola nélkül anyyi, mint anya gyermek nélkül. Tehát így lett Petrozsényben is és adja Isten, hogy legyen a többiben is hasonló képen, mert akkor el fog jönni népnevelés, a te országod.

Jancsó.

— **Ő Szentsege válasza a státuszgyűlés üdvözlétére.** Kolozsvárra érkezett 1905. november 17.

Reverendissimo Gustavo Carolo Majláth
episcopo Transsylvaniensi

Kolozsvár, (Ungheria.)

Beatissimus Pater pietatis sensus et
vota benigne excipiens benedictionem

apostolicam omnium bonorum fructuum
auspicem tibi, proceribus legatisque Transsylvaniensibus amantissime impertit.

Card Merry del Val.

Magyarul:

Főtisztelendő Majláth Gusztáv Károly
erdélyi püspöknek

Kolozsvár, (Magyarország.)

A szent Atya kegyesen fogadván a ragaszkodás- és hódolatnyilvánítást, a legkészségesebben küldi Neked, a státusi főnemességnek és képviselőknél apostoli áldását az eredményes munka hathatós eszközeül.

Merry del Val, bíboros.

— **A második népszerű előadást** a gyulafehérvári Kath. Legényegyesület rendezte. Nincs is tehát azon mi csodálni való, hogy olyan élénk volt iránta nagy közönségünknek az érdeklődése. Mondhatjuk, hogy ötszázal is többen szinte zsúfolásig töltötték meg az Európa-szálló dísztermét. Hat aztán még milyen odaadó figyelemmel hallgatták Bartalis József főgimn. tanárnak érdekes előadását! „Adatok Gyulafehérvár városának multjából” címen a városi levéltárnak gondos átkutatásával ügyes vázlatban igen tanulságos képet adta a régi Erdély történeti központjának, a fejedelmi székhely polgári életének és eleven színekkel festette le a romjaiból fölépült királyi városban a céhek kiterjedt működését. Zajos tetszés jutalmazta az avatott előadónak érdekes munkáját, s alig szünt meg ez, már is kellemes meglepetésben volt része a várakozó közönségnek. Bihari Béla, akinek kedves énekét jelezte a műsor 2. pontja, makacs torokbaja miatt most nem léphetett föl, hanem helyette mintegy kárpótlásul szavalt Rass Károly, az egyesület elnöke. Ez pedig valóban művészi szavalt volt. Poe Edgárnak „A holló” c., az üldöző lelkiismeretet szimbolikusán allegorizáló költeményét adta elő az emberi lélek tépelődő erkölcsi bűnhődésének a szavaltban való legtalálóbb színezéssel és tökéletes kifejezésével. Zúgó tapsvihar kísérte a meghatottság esendjében élvezett szavaltot, s minthogy az szünni nem akart, az elnök meleg hatással szavaltta el még Móra István „Édes anyámhoz” c. kedves versét. Végül Szotyori József előadta ügyesen komikus alakítással Gabányinak „Kakasülön” c. monológját és sokszor kedvre derítette s megnevettette a szíves hallgatóságot. Általában ez igen jól sikerült népszerű előadás volt és alig várjuk a többit.

— **Vármegyei bizottsági tagok választása** volt t. hó 20-ikán városunkban. Ez alkalommal teljes egyértelműséggel az ellenzék emberei: Pál Antal főgimn. igazgató, Adorján Sámuel dr. ügyvéd, a városi szövetkezett ellenzék elnöke és Majláth Ferenc püsp. jószágigazgató kerültek ki győztesen az urnából.

— **Az Erdélyi r. k. Irodalmi Társulat** lapunkban már hirdett közgyűlését ma d. u. 5 órákor tartja meg az Európa szálló dísztermében. Az érdekes gyűlésre ismételten felhívjuk a t. közönség figyelmét.

— **Halálozás.** Cserni Béla dr., a gyulafehérvári főgimn. ny. tanárát, a neves régészt, súlyos csapás érte. Egyetlen leánya Ilona, Rheman Bálintné életének 38-ik évében hosszas és kínos szenvedés után november 20-án, Nagyszébenben jobbra szenderült. Temetése e hó 22-én, délután volt. A bánatos apa fájdalmát enyhítse az általános részvét, mely számtalan ismerőse körében megnyilatkozott.

— **A gyergyói róm. kath. tanítóegyesület** őszi rendes közgyűlését 1905. évi november hó 28-án (kedden) reggeli fél kilenc óratól kezdődőleg a gyergyóújfalvi róm. kath. népiskolában fogja megtartani Mikes János gróf, plebános elnöke alatt a következő tárgysorozattal: 1. Fél kilenc órákor szent-mise hallgatás. 2. Gyakorlati tanítást tartanak: Barra Etelka az V. leány-osztályban a nyelvtanból; Papp József a III. fiú-osztályban a földrajzból. 3. Elnöki megnyitó. 4. A mult közgyűlés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesítése. 5. Jelentések. 6. Szavalt Fodor György. 7. Énekpróba. 8. A gyakorlati tanítások bírálata és módszertani vitaközlés. 9. Felolvasást tart Barabás Béla felső népiskolai szaktanító a mezőgazdasági kérdésekről. 10. Önképzőköri jelentések. 11. Indítványok.

— **Egy tanító temetése.** Buzásbessenyőn f. hó 7-én helyezték örök nyugalomra Vincely László, nyug. kantortanítót.

Vincely László 1831-ben született Atyán, Udvarhelymegyében.

Egyszerű, de becsületes székely családból származott, a melynél tradíció volt az istenes élet és a becsületesség.

Ezek a familiáris jó tulajdonságok V. Lászlóban is a legszebben jutottak kifejezésre.

Egész valóját áthatotta már kora ifjúságtól fogva vallásunk szent szelleme s később a férfivá serdülő fiatal ember egyéniségének kialakulásánál is jótékony és biztos befolyást gyakorolt.

Azokban, hogy társadalmilag először érvényesülhetett, nem ezek a lelki kvalitások okozták. Sem pedig végzettsége, a mivel nem rendelkezett, mivel szegény édesatyja nem iskolázhatta.

Fizikumában rejlett egy istenadta tehetség, és ez esengő, szép hangja volt.

Atyja mellől ugyanígy, a kinek a fuvaroságban segédkezett, egy udvarhelyi községbe került harangozónak. Itt tűnik fel — papjának — kellemesen esengő, érces hangja, a midőn a kántor mellett énekelget.

Segédkántor lesz. Majd meg Buzásbessenyőre került ugyanily minőségben, a hová néhai Simon Endre, akkori kerelőszentpáli plebános hívja meg. E közben sokat tanulgat, szerény ismeretet bővítgeti, gyarapítja a nemsokára ugyanott t. i. Buzásbessenyőn r. kántorra választják és nevezik ki s az iskola vezetését is rábízák.

Nincsen rendszeres tudása, de mindent megtész, a mi szerény tehetségétől telik s a mi fő, a gyermekek szívébe önti buzgó lelkének minden ábitatát.

32 évig működött az iskolában Bessenyőn. (Halála előtt két évig volt nyugalomban.) Az ezen időre eső iskolakötelesek között nincsen analfabéta. Ennél nagyobb eredményt okleveles tanfőfiak is ritkán mutatnak föl.

De ezen 32 évi működésének érdemeit nem egyedül a tanügy terén találjuk, hanem igen nagy része van abban a megboldogultnak, hogy mig 32 év előtt Buzásbessenyő községben a katolikusok elenyésző esekély számban voltak, ma uralkodó többséget alkotnak.

Ez az egyszerű ember, kezében a kereszttel, rábirta a népet, hogy térjen vissza az Anyaszentegyház kebelére, a mely az Örök Igazság hamisítatlan tanainak letéteményese. Lassú, de biztos munkával sok küzdelem árán, de szívós kitarással dolgozik.

És itt az Evangéliumnak az a része jut eszembe, a melyben elmondatik, hogy Jézus Krisztus, a mi jó Urunk, nem a gazdagok és írástudók közül választ magának híthírdetőket, hanem

elhatározza az együgyű galileai halászok által juttatni diadalra magasztos tanításait . . .

Én nem tudom, én nem bánom, bárki bármint vélekedik is, — de én nem tudok a csodálatnak bizonyos neme nélkül e tiszteletteljes férfi pályafutására tekinteni! . . .

Sem a király, sem pedig a Szentszék nem jutalmazták meg kitüntetéssel.

Jól is tették.

Magasztos érdemeit csak profanálták volna a csillogó érdemrendek.

De az igazságnak nagyhatalmú Istene megjutalmazta őt az örök üdvösség koronájával abban a szép országban, a hol a boldogultak osztatlan gyönyörűséggel imádják Istent, a ki minden jönnek, minden szépnak örökös kútforrása, abban a szép Hazában, a hol a rózsának nincs tövise! . . .

F. Z.

A moloch.

Megigértém, hogy moloch cím alatt ügykezni fogok az emberiség legveszedelmebb ellenségét lelecezni és a maga rettenetes valóságában feltüntetni. Egészen megvagyok győződve arról, hogy ennél nagyobb, ennél hasznosabb ügyre nem áldozhatom időmet, erőmet, tehetségetem és vagyonomat. Ha valaha éreztem, most fokozott mértékben érzem gyengeségemet, mert egy oly árral szemben küzdök, mely óriási mennyiségben sodorja sajnálatra méltó áldozatait. Arról is egészen megvagyok győződve és elvtársaim is, hogy ezen ellenséggel szemben mindig fel kell legyünk fegyverkezve. Vele soha semmi körülmény között sem cimborálunk legkisebb mértékben sem, nem cigorogtatjuk, vele nem eszokolodunk, nem nyalokodunk. Azért helyezkedtünk a teljes abstinencia egyedül biztos álláspontjára. Ez nekünk szabad. Ha másnak vele élni kis mértékben bűn nélkül szabad, nekünk is megkell legyen engedve, hogy kis mértékben se éljünk vele azon célból, hogy annál hathatósabban küzdhessünk ellene. Magától értetlik, hogy kath. anyaszentegyházunk tanításától, dogmáitól egy hajszálnyira sem térünk el, ahoz minden körülmény között utolsó lehelletünkig tántoríthatatlanul ragaszkodunk. Különben már két papa nyilatkozott és az abstinens egyesületeket helyeselte, tagjait bucsúk kegyelmeiben is részesítette.

Talán ha nem is jelezném, mindenki tudná, hogy az alkoholról van szó, hisz mindenki elismeri ezt az emberiség legnagyobb, legveszedelmebb ellenségének. Kath. hitünknek, a bensősége kath. hitéletünk is legveszedelmebb ellensége, hol ez elfoglalja uralmát, ott kivesz a kath. érzék részben, legtöbb esetben egészen, ott a legbuzgóbb lelkipásztor sem tud eredményt elérni.

Az alkohol a modern világ egy oly bálvány, mely állandóan minden áldozatot kíván, azért méltán nevezem azt molochnak.

Mózes 3. könyve 18. része 21. versében van a molochról említés téve, mint több keleti nép bálványáról, mely alatt ők a napot imádták s neki emberáldozatokat nyújtottak. Ez egy ökörféj embernek érezzokra volt, alul nyílása volt, nagy tűz által izzóvá tették és az áldozatra rendelt gyermekeket a bálvány karjaiba tették, kiknek sivitásait a bálvány papjai lármas hangszerekkel ellensúlyozták.

Ilyen bálvány az alkohol is, mely a minden jóra, magasztosra hivatott embert megront gondolkodásában, tönkre teszi testének egészségét, lelkének üdvét, még utódaiban is nagy rombolást visz végbe. A vizsgálódó orvosok általános véleménye, hogy a megdöbbentő nagy mérvő

gyermekhalandóság oka az alkoholizmus, mert a vér megerve van az alkohol által, a megmérgezett vérnek nincs ellentállási képessége, így állnak elő a gyermekeknél a gyomorhurutok, járványok és így szedi az alkohol moloch áldozatait.

Ezen ellenség azért oly veszedelmes, mert jóbarát képeben jelenik meg, behizelgi magát. Ha búbanat éri az embert azzal ámit: ha velem élsz, bűt, bánatot elfeledsz, ha öröm ér, mindjárt kínálja magát, hogy fokozza az örömet. Azzal is ámit, hogy csak egyszer élünk, tehát vígan éljünk s azt kiáltja: borban a vigasság.

Telben azt mondja: „én téged melegítlek.“ „Mily jó egy pohárral belőlem, ha tombol az északi szél és a hideg miatt dideregnek tagjaid!“

Ezen ámitással szemben kértem: hát miért pusztulnak el legtöbbször megfagyás folytán a snapsz ivók? Hogy történt az, hogy XII. Károly svéd király hadjáratában 1708. évben negyvenezer ember fagyott meg, pedig azelőtt a nagy hideg miatt pálinkát ittak. Ki ne hallotta volna, hogy 1812. évben a francia hadsereg tetemes része megfagyott Oroszország jegmezőin? Hiába volt a katonák kezében a pálinkás üveg!

Ez és ehhez hasonló számtalan eset kétségtelenül bizonyítja, hogy az alkohol nem melegít, sőt ellenkezőleg a hőfokot csökkenti. Az a látszólagos melegség csak csalódás. Az alkohol a gyomor részét és az ide beömlő vért is felmelegíti, a vérkeringés folytán a meleg vér kívül kerül a külső levegővel érintkező bőrhöz és a külső levegővel érintkező vérnek melegsége csakhamar csökken. Tehát a test melegségében sokkal nagyobb lesz a veszteség, mint a nyereség. Dr. Liebe szerint így keletkezett az iszákosság a rézvörös orr. A gyomorban az alkohol által gyakran melegített vér ezen kiálló testrészen megülepedik és okozza a vörösséget.

(Folyt. köv.)

* Szabó György.

Koronagyűlés.

A Gyergyó-esperei kerület papsága október 26-án tartotta rendes őszi koronagyűlést Gyergyó-Csomafalván. A teljes számban megjelent papság 1/9 órákor részt vett a szentség-imádással összekötött szent-misén, a melyet nagy segédlettel celebrált a kerületi főesperes, s a melyet még ünnepélyesebbé tett a „Cecilia egyesület“ igen szép gregorian éneke. Evangelium után Várteréz Antal újfalvi plebános lépett a szöszekre és igen szép lendületű beszédben fejtegette az Öltárisztvány magasztos voltát és az Úr Jézus nagy szeretetét.

Fereneci Károly kerületi főesperes előző megnyitó beszédében futó pillantást vetett a jelenleg dúló politikai tusákra, küzdelmekre, mert úgymond szomorú gyászok napok hirdetik alkotmányos jogaink szünetelését, a képviselőház szünetel, a többség akarata nem érvényesül, és még onnan is kimondhatatlan szenvedésekkel fenyegetnek, a hova a magyar nemzet mindig bizalommal fordult. Ezt után a papok nagyszerű hivatására utalt, s különösen ajánlotta, hogy a székei papok gyűjtsék magok köré székei vezéreiket és vezessék helyes irányban, majd közös imára buzdított hazánk jólétéért. Figyelmeztetett továbbá arra, hogy most, midőn az általános választói jogot használják fel kortes célra, törekedjenek arra a papok, hogy a szabad székelynépet előbbi jogaiba visszavezessék az által, hogy az elemi iskoláztatást előmozdítsák, s így az írni és olvasni nem tudók számát kisebbítik. Elmondta, hogy a jelenlegi iskolai állapotok tarthatatlanok, a mint igazolta

a statisztika, mert nem jár a mindennapi iskolába 1013 és 1050 ismétlő, és ennek az áldatlan állapotnak egyik oka abban rejlik, hogy nincs a ki az árvákról gondoskodik, és nincs ki a szegényebb sorsú gyermekeket kíségete; második oka az, hogy legtöbb községben nincs megfelelő iskola vagy éppen nincs elegendő tanterő. Épen azért kéri a kerületi papságot, hogy most ismét testületileg kérje a bajok orvoslását és bizonyára nem fog süket fülekre találni. És végül felhívta a papságot, hogy egyik a más támogatva segítsenek a jelenlegi iskolai nyomorokon. A gyűlést megnyitja.

A tartalmas megnyitó beszédet lelkes éljenzéssel fogadta a kerületi papság.

Az előző megnyitó után a gondosan készített jegyzőkönyv olvastott fel, majd az iskolák mikénti beállításáról és állapotáról tettek jelentést a kerületi papok. Az adatokból kitűnt, hogy az iskolakötelesek 25%-a, sőt több is nem jár iskolába, melynek az oka nemely helyen az iskolahiány, másik helyen a felmentések szabálytalan volta, harmadik helyen a községi előjárás erélytelen eljárása, negyedszer a szülők hamissága, melyel gyermekeiket megfosztják az elemi tudományok és hittani tudományok elsajátításától. Ezen bajok orvoslását sürgette a kerületi papság, élükön a lelkes főesperessel. Végül a főesperes ajánlatára a következő javaslatot fogadták el:

1. A vármegye törvényhatósága irjon fel a törvényes kormány (mihelyt ilyen lesz), hogy mivel Csikmegyében mind vallásra, mind nemzetiségre néve csaknem egységes van: meglevő iskoláinkat segítse fel annyira, hogy sehol iskola-és tanítóhiány ne legyen.

2. A segélyezésben ne legyen kikötve az, hogy a szükséglet felét az iskola, mint fenntartó, másfelét az állam adja, hanem adjon az állam annyi segélyt, a mennyire szükség van, mivel a fenntartók már is kimerítették magukat, s újabb áldozatokat hozni alig tudnak; hársak az eddigi kiadásokat tudják elviselni.

3. A vármegye mihelyt tervbe vett kulturális építkezését befejezi, azonnal építsen és alapítson egy árva és egy elhagyott gyermekek menházát, az egyiket Csik-Szeredán, a másikat Gyergyó-Szent-Miklóson.

4. A községi előjárásnak iskolaügyre vonatkozó jelentéseit láttamozzák az iskola igazgatók, hogy a két tényezőnek együttműködése a nevelés ügyét inkább előmozdíthassa.

5. Mivel a vármegye iskolai ügyei a közgazgatási gyűlésben tárgyalatnak, hivassanak meg oda az egyházi tanfelügyelők is, s a három esperes közül egyik választassék be közgazgatási tagnak.

6. Az ismétlő iskoláztatás vétségé komolyabban, mivel a mindennapi iskolának csak úgy lesz eredménye, ha az ismétlők is benépesednek. S e célból mindenütt a gazdasági ismétlő iskola hozassék be.

7. Az anyakönyvvezetők az iskolakötelesek névsorát az anyakönyvekkel hasonlították össze, a gyermek korát pontosan és hitelesen állapították meg, mert a szülők bevallása nem hiteles.

8. A más községbe távozott gyermekek névsorát az előjáró köteles legyen az illető községnek megküldeni, s azok az hiányokat is rendeljék iskolába.

9. Az ismétlő iskolás cseléd csak cseléd-könyvvel szegődhetik el, de a gazdája köteles legyen őt 15 éves koráig iskolába járattani.

10. A mulasztásokat a törvény szabta büntetéssel kell sújtani és azt végrehajtani.

Ezen pontokat elfogadta a kerületi papság és elhatározta, hogy a bajok orvoslása végett a közigazgatás útján a kultuszminiszterhez fordul.

Szó volt továbbá az üzerkedő képélarusítókról, s a magukat örményszertartású papoknak valló csalókról. Ezekre néve elhatározta a kerületi papság, hogy a szószékéről is figyelmeztetni fogják a hívőket, hogy ne engedjék magukat becsapni. A nagy érdeklődést tanúsító gyűlés az elnök és kerületi jegyző eltelésével oszlott el.

A humanizmustól a szocializmusig.

(V. L.) Európa kulturájában mélyreható szakadás kezdődik a 14. és 15. században. A népek, melyek a kereszténység nagy családjában nevelkedtek, felcsapódtak és kamaszokká léptek. Az öntudatlan és ártatlan gyermekkor alázatos egyszerűségét és engedelmességét felváltja ekkor bizonyos elbizakodott önérték és szabadságvágy. Az édes anya szava már nem szent előtte, nem fogadja hódolatos hittel, hanem bírálhatni kezdi, a szülői ház rendje nincsen inyére, a maga esze szerint és saját lábán szeretne járni, a míg aztán vegre „vágyainak súlyosmátránya támad s odahagyja kis lakát és anyját.”

Ez történt Európa népeinél a 15. században; odahagyták lassankint azt a szent otthont, melyben a keresztény világnézet derültége alatt boldog gyermekeiket élték; ott hagyták az édesanyját, ki őket az igazság tejével táplálta, s nekik az örökszépéről s jóról meg halhatatlan boldogságról oly édesen beszélt. Kimentek szerentézni a nagyvilágba, hogy lássanak, halljanak újat, miről az anyjok nem regelt és megteremték e földön az édent.

Egy félvilág előadja most a tékozló fiú tragédiáját nagyban. A darabnak még mindeddig nincsen a vége, de már a közepén körülbelül túl vannak.

Fokozatosan szakított az emberiség az örök igazságokkal és egész életét, művelődését pusztán emberi erőire: észére és szenvedélyeire akarta építeni és mindinkább nélkülözhetőnek gondolta az egyetlen alapot Krisztust. E nagy aposztaziához a csalókat szírenhangokat a humanizmus pengette, mely azzal biztatta a keresztény világot, hogy az antik pogány művelődés törmelékeiből megrakhatja a tisztán emberi kultúra nagy templomának alapjait. Majd megtörtént az első elhatározó lépés, a 16. század elején, midőn a reformációval Észak-Európa az örök igazságok letéteményesétől, a kath. egyháztól elszakadt.

De itt nem állhatott meg a folyamat. Cherybly azonnal átlátta, hogy az igazság két egymással ellentétes kiadása nem lehetséges s továbbította a megindult lavinát egy jó darabon lefelé, míg angol Deisták, Hobbes, Tindal, Toland, Shaftesbury rendszereig alá nem zuhan, akik a kereszténységet egyszerűen negligálták és egy új vallásrendszert alapítottak négy-öt dogmával, hogy t. i. van egy élő Isten, van gondviselés, az erény kötelesség és a lélek halhatatlan, appellálván arra, hogy ezek igazságát a pusztán emberi ész is megállapíthatja. Így a hit és erkölcsi igazságokat odaállították a pusztán ész itélő széke elé, a hová Descartes is szerette volna már megidézni őket, midőn azt hirdette az embereknél: kételkedjeteq mindenben, csak abban nem, hogy van eszetek. Szegény, ha sejtette volna, hogy Bayle és Hume meg azt fogják ajánlani: emberek, töméssetek ki a fejetekeq és szünjeteq meg gondolkozni, mert nincsen eszetek. Igen. Descartes biztatására az észről remélt azt ember világgosságot és üdvöt. Ettől kért felvilágosítást a lét nagy problémáit illetően: Mi a lét, mi a világ, mi az ember, honnan minden, minek minden? Leült, gondolkodott, filozofált és a legszánandóbb tévelygések

labirintjait járta be Leibnitz, Hegel, Fichte és mások kalauzolása mellett, míg vegre Schopenhauerban végleg elkeeredett, kitől minden pillanatban azt várhatta volna az ember, hogy vesz egy darab kötelet és . . . agyonlövö magát vele. A bölcsészet nem tudott megfelelni a leg-égetőbb kérdésekre: mik vagyunk, minek élünk és azért tette le a tollat: hogy kár élünk. Ime ide jutott az ember, ki elbizakodásában piciny eszével bele akart világítani a lét titkainak mely-séges örvényébe. Elszédült.

De ez az emberiség nem tért vissza a világgossághoz, mely megvilágosít minden embert, hanem azt mondotta, ha a pusztán ész csapong és eltévelyedik, nem fog tévedni öt érzékem. Csalódtam, míg az eszem után indultam, most nem hiszek többé másnak, csak a mit szememmel látok s kezemmel markolhatok. Ime ez a pozitívizmus tana, mely csak az orráig lát s innen a szellemtelen lapos materializmusig és atheizmusig már csak egy lépés; ez az anyagit turja, de a lelket üresen hagyja és megfosztotta az embert a legvigasztalóbb igazságoktól. És vajjon milyen jögon? „Melyik felfedezés nevében rabolhatnk meg az emberi szellemet azon magasatos sejtelméitől, melyeket a hit fakaszt?” Mondja Pasteur a francia akadémián székfoglaló beszédeben. És mégis megtörtént az ész és tudomány nevében, sivar teóriák nevében. Ezért kellett oda adnia az emberiségnek leg-szentebb lelki kincseit. Mennyire igazza van Schellingnek, midőn azt mondja: „Ha látjuk azokat a tanokat, melyekért sokan a bölcsés-gnek és tudásnak Krisztusba elrejtett kincseit cserébe adják, önkéntlenül eszünkbe jut az a király, kiről Sancho Pansa említi, hogy eladta királyságát, hogy egy lúnyját vegyen helyette.

E nagy tévelygések mind még csak a szellem világában játszódtak le egyelőre és csak közvetve hatottak magának az életnek kiforgatására, a mennyiben a világnézet okvetlenül befolyásolja eszeledetünket, de a francia forradalom megkísérelte a való életet is a kor világnézete szerint teljesen és pusztán emberi alapokra fektetni s azt minden isteni, természet-fölötti törvénytől függetleníteni. Azt hitte, hogy ha az ész nem is tudott igazi elfogadható élet-tervet készíteni, talán az élet maga magától kiforrik valami elfogadható állapottá, ha az ember természetes erőit felszabadítják minden korlát alól s teljes autonómiát nyer az embernek nevezett eszes állat. És Rousseau nagyon biztatott, hogy így nemesak valamelyes állapotok fognak létrejönni, hanem az igazi aranykor fog visszatérni a földre, melyet pedig a költők már régen visszavonhatatlanul elparentáltak.

Szabadság és egyenlőség lön a jelszó. Trónok ingottak és döltek, a válaszfalak omladoztak, a vámsorompókat feldöntötték; szabaddá tették a gondolatot, a szót, az igazságot; szabad lett a tudomány, vallás, politika. Korlát kevés, erkölcsi korlát semmi.

De tévedett Rousseau; kitűnt, hogy az emberek nem épen bárányok, hanem többé-kevésbé farkasok, kik az általános szabadságot egymás romlására használták ki. Az életrevalók legyőzték a gyengébbeket, de az ügyeseken is túltettek a lelkiismeretlenek. A teóriák próbaköve az élet. Az általános szabadság teóriája, a liberálizmus pedig az életben esődöt mondott. Ezen esődje a legszembezőkőbb a gazdasági életben. Itt a korlátlan szabadság valóóság szolgálatot teremtett, mely főleg a szegény munkás osztályra súlyosabb rabláncokat rakott, mint a minöket talán valaha viselt. Méltán ismételtethné a társadalom a római nép panaszát, mely Romulus halála után hangzott fel, midőn a patresek vették kezükbe az interregnum alatt a legfőbb hatalmat.

„A szolgaság megsokszorosodott: egy helyet száz úr van.” Manap is vannak acél- királyok, vas- királyok stb., kik nem a születés jogán, hanem a töké hatalmával uralkodnak a népek ezerein. A gazdasági liberálizmus, melynek Watt és Stephenson találmánya, a gőz és a töké lön szövetségese, megteremtette ama visszás gazdaság-politikai és társadalmi helyzetet, melyet szocialis problémának nevezünk. E súlyos kérdés megoldást, a szocialis baj orvoslást követel.

Három orvos is kezeli a beteg társadalmat a liberálizmus, szocializmus és kereszténység. Az első azt mondja: hagyjuk csak a beteget magára, kiheveri a baját, a természeti törvények maguktól legyőzik a betegséget. A szocializmus vág és roncsol. A baj a mai társadalmi és gazdasági rendszerben keletkezett, ezt kell tehát szerte lerombolni és egy vele ellenkező gazdasági rendszert kell teremteni, amelyben a szabadságnak, az egyén érvényesülésének, — a mi a liberalizmusnak ábrándja volt — hire hamva se legyen. Ez rövidlátó okoskodás, mely minden bajt az ellenkezővel, hideget meleggel, meleget hideggel akar gyógyítani. Nem úgy a kereszténység. Annak tudatában, hogy korunk nyomorúságát az igazság és erkölcsi törvényein is átázoló korlátlan szabadság szülte, e szabadság túlzásait kívánja az igaz erkölcsi korlátai közé visszazsorítani. Nem ismeri felre a keresztény szocializmus korunknak az emberi fejlődésből folyó újabb szükségleteit, de nem feleli, hogy mindezeket a keresztény igazságosság és igazi emberszeretet szellemében kell kielégíteni. A keresztény szocializmus tehát nem is valami új tan, — a mint azt igen bölcsen jegyzi meg egyik beszédeben neves szociológusunk Giesswein, hanem nem egyéb mint a kereszténység tanainak a mai viszonyokra való alkalmazása. A kereszténység nem ephemere jelenség, hanem örök időknél szól. . . . A kereszténység fennáll azután is, hogy Decartes az emberi gondolkodás alapítéleit kifejtette, hogy Galilei a föld mozgásának és Newton a nehézkedés törvényét felfedezte és miután Voltaire és Rousseau a trónokat ledöntötték . . .” mondja Thiers: „De la propriété” című munkájában. Igen, mert a kereszténység „Annak műve, a ki egyedül tudott oly tervezetet kidolgozni, mely minden századot felöllel” folytathatjuk Bossuetszavaival (Descours sur l'histoire univ.)

És valóban csak egy segíthet a mai társadalom súlyos baján, ha visszatérünk az örök igazságokhoz, melyeket a kereszténység őriz. „Veritas liberabit vos”: az igazság szabadít meg benneteket! S ha a sok tévedés és esalódás után talán az igazság fölött kétségbeesettek Pilátussal azt kérdenék: „Mi az igazság”, megfelel Krisztus: „En vagyok az út, igazság és az élet.” Ő az emberiség fejlődésének útmutatója, nála az igazság és a boldogulás, az élet az egyes ember és az egész emberiség számára. „Eddig (t. i. Krisztusig) és innen a történelem” a mint maga Hegel is belátta. („Philosophie der Geschichte.”)

Talán még sokáig fog tartani, míg az emberiség visszafordul hívő lélekkel Ahhoz, kitől századok óta eltávolodott, de saját nyomora megfogja törni elbizakodottságát. — A szocializmus nem fogja tudni kielégíteni az emberi lelket. Azt hiszi, hogy ha kenyéret ad, mindent megadott, pedig „nemesak kenyérről él az ember”. . . A halhatatlan léleknek több kell s ha a szocializmus megmarad az istentelenség útján, az emberiséget épen ő fogja belesodorni a tékozló fiú sorsának utolsó stadiumában a földet turó állatiasságba. Talán majd akkor mégis belátja az ember nyomorúságát és fel fog sóhajtani: „Visszatérek Atyámhoz!” Bár úgy lenne.

Nyilttér.*)

Válasz a Gyulaféhérvári Hirlap 46-ik számában „A városi pénztári hivatal időtöltése” című közleményre. „Felhívás! Felhivatik, hogy házára felvert új házszámért járó 1 koronát, jelen felhívás vételétől számított 8 nap alatt, különbeni végrehajtás terhe mellett alóírt v. adóhivatalhoz fizesse be. Gyulaféhérvárt 1905. évi szept. 25-én. A városi adóhivatal.”

Ilyen felhívást kapott cikkirő is, és dacára annak, a befizetést elmulasztotta. Mindezekből kitűnik, hogy a városi pénztári hivatal nem „ismeretes”, sem „természetes” dolgokból kifolyólag, hanem törvényes alapon rendelte el a záloglás foganatosítását. Azon állítás sem felel meg a valóságnak, hogy a városi pénztári hivatalban ex-lex alatt nincsen ödolog, mert éppen azon teendőket végzik, mint normális viszonyok között, kivéve, hogy az állami adó rovatában kisebb összegek vannak bejegyezve. De nagyon teved cikkirő úr, hogyha azt hinné, hogy a városi pénztári hivatal tekintélyét közleményével kisebbitette, mert a közönség sokkal jobban ismeri és tiszteli, mintsem elhigye, hogy ők, akik ellen 1/4 század óta ilyen hirlapi kacskák meg nem jelentek, nem is törvényellenes, hanem „ismeretellenes” és „természetellenes” dolgot követeltek volna el. A városi pénztári hivatalnak, tekintve bokros teendőit, nem érhet reá arra, hogy a több ezerre menő adó és közteherfizetőkkel — ha meg is volna engedve — „szekatúrát” miveljen, de az efféle szekirozáshoz nem is ért és nem is értett soha. De úgy látszik, hogy cikkirő úr sem érti a dolgok állását, mert abból, hogy őt vagy másokat megzalogolnak, senkinek semmi privát jövedelme nincsen s nem is lehet, de nem értheti a pénztári kezelési szabályokat sem, mert akkor nem állítana olyat, hogy a város bevéteit „valamely rendőr is teljesíthetné.”

Hogy mi a feladata a közigazgatás kebelében a városi pénztári hivatalnak? ezt is jobban tudjuk, mint cikkirő úr, mert ez iránt 1/4 évszázad óta az illető szakértő felsőbb hatóságok számtalanszor kikerdezték, sőt eljárásaikat megvizsgálták, azok felett mindig a legnagyobb meglepéssel nyilatkoztak.

Éppen ezért kár volt cikkirő úrnak olyan nagyon túllőnni, csak azért, mivel ellene a törvényes eljárás ép úgy, mint mások ellen alkalmaztatott, hisz a pénztári hivatal ma is kötelessége tudatának magaslatán áll.

A városi pénztári hivatal.

*) E rovatért nem vállal felelősséget a szerk.

Lehetővé teszi, hogy a szobák mázolás alatt is használtassanak, mivel a kellemetlen szag és lassú, ragadós száradás, mely olajfestékek és az olajlakknak sajátja — elkerülte. E mellett használata olyan egyszerű, hogy kiki maga végezheti a mázolást. A palló nedves tárggyal feltörhető, anélkül, hogy elvesztené fényét. Meg kell különböztetni

színezett szobapalló fénymázt,

sárgásbarnát és mahagonibarnát, mely akárcsak az olajfesték fűdi be a pallót s egyúttal fényt

is ad. Ezért egyaránt alkalmazhat régi és új pallóra. Teljesen befűdi minden foltot, korábbi mázolást, stb. van azután

tiszta fénymáz (színezetlen)

új pallóra és parkettra: mely csupán fényt ad. Különösen parkettra és olajfestékek már bemázolt egész új pallóra való. Csak fényt ad, ennélfogva nem fűdi el a famustrát.

Postaosomag, körülbelül 35 négyzetméter 2 közép nagyságú szobára való) 5 frt. 90 kr. vagy 9¹/₂ márká.

A közvetlen megrendelések minden városban, ahol raktáron vannak ide küldendők. — Minta mázolások és prospektusok ingyen és bérmentve küldetnek. A bevásárlásnál tessék jól vigyázni a cégre s a gvári jegyre, mivel ezt a **több mint 35 éve létező gyártmányt**

sok felé utánozzák és hamisítják, rossz és gyakran a célnak meg nem felelő minőségben hozzák forgalomba.

Cristoph Ferenc
a valódiszobapadló fénylakk feltalálója
és egyedüli gyártója

== FŐRAKTÁR: ==
DAHINTEN VIKTOR
vaskereskedésében GYULAFÉHÉRVÁRT.

Nyavalyatörés!

Ki nyavalyatörés, göres és más ideges állapotban szenved, kérjen iratot, ingyen és bérmentve kapható a szabad. Hattuyi gyógyszerár által Majna Frankfurt,

eladó **birtoka** van, vagy a ki **birtokot** venni szándékozik, vagy ha eladásra szánt

könyvtára, irodalmi műve,
zene eszköze, festménye, régi könyve,
olajfestésű képe, szobra,
fegyvere, régi pénze, ékszere, butora,
háztartási, gazdasági és más eszköze
van, az hirdessen a **KÖZMŰVELŐDÉS**-ben,
mely lap a felsoroltak iránt érdeklődő közönség
körében igen nagy számban forog közkezen.

A bérálás szentségének szertartása

czimű fűzet,

Bérmálási lapok

Bérmálandók anyakönyve

rovatos ivék kaphatók

Papp György könyvnyomdájában

Gyulaféhérvárt.

Sürgöny: Blaskovits Sokszorosán kitüntetve.

TEMPLOM FESTÉS.

Első orszá-
gos műfes-
tészeti és
iparműve-
szeti intézet.
Alapított
1887-ben

Olajba oltárkép

BLASKOVITS BÁTORI MIHÁLY

Szabadka, VII. kerület, Erdő-sor 66. szám.

A főt. papságnak bíboros hercegprimás úr ő eminenciája 67.898. szám alatt és Tolna Festetich Tasziló gróf úr ő nagyméltósága által ajánlva. Az oktatást ő nagyméltósága Császká Gy. kalocsai érsek úr nagylelkű aldozatkészsége folytán olaszországi műfestők és műmárványozóktól nyertem

Templomfestés stilszerint, gipsz-márvány (stucco), keresztet aranyozása állvány nélkül. Templommeszelés eső által le nem mosható. **Oltárképek festése művészi kivitelben bámulatos olcsón.** Szegényebb egyházaknak 25% engedmény! **Elismerő nyilatkozatok rendelkezésre bocsájtatnak**

magas centim.	50	70	90	100	125	160	180	220
korona	25.—	40.—	55.—	70.—	100.—	125.—	170.—	200.—

Egy életnagyságú arckép, mert örök becsé van és egyszersmind szobadisz, továbbá előnyös nász-, név- és születésnap, vagy egyéb alkalmi és ünnepi ajándéknak szolgálnak. — Ezeket az arcképeket bármilyen beküldött fénykép után a legfinomabbl. kivitelben készítem e

Nagysága	25×32	35×45	55×65	65×80	75×110	85×125	100×150
----------	-------	-------	-------	-------	--------	--------	---------

Poichromozott fa-szobrok,
aranyozott szélel

magas centim.	18	25	40	55	95	120	150	160	170	180	200
korona	30.—	40.—	50.—	100.—	135.—	150.—	170.—	185.—	240.—	300.—	

A Dr. SCHMIDT fő-örzs és tisztelő-örvs-fele

FÜLÖLAJ

gyógyít időszakos süketseget, fül-fájást, fül- és nagyothallást, még idült esetekben is. Egyedül kapható üvege 2 firt a
Dr. ROTCSHNEK EMIL
gyógyszertárban. DEBRECZEN.

Egészen ingyen

zománcszobor edényt nem kapnak sehol, de 8 főzőlabost és 6 főzőfazekot különféle nagyságban 12 darabot 1 firt. 75 kr.-ért én szállíthatok. Ingyen esomagosolás utánvétel mellett.

A többi tárgyak feltűnő olcsó árban.

— Árjegyzéket ingyen küldök. —

Kohn, gyáriraktáros, Budapest.
VI. ker., Csengeri-utca 51.

Hirdetések jutányos árban felvételnek
e lap kiadóhivatalában.

ANGSTER JÓZSEF és FIA

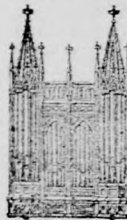
pécsi, kalocsai, győri és kassai székesegyházak orgona-építője. **Orgona és harmonium-gyár**

PÉCSETT.

Alapítottatott 1867.

Két arany, egy ezüst és egy nagy milleniumi
éremmel kitüntetve.

Ajánljuk kitűnő hangú és erős szerkezetű **crescendo orgonáinkat.** — Különösen a legújabb **légnymatú** (pneumatic) rendszer szerint épült orgonáinkat, melyek a rendkívül könnyű játékmód és regisztrálás mellett még azon nagy előnyvel is bírnak, hogy a **templom nedvessége** nincs befolyással rájuk.

Legjobban bizonyítja műveink jóságát, hogy üzle-
letünkben 450-nél több **új orgona mű** került ki.

Raktáron kitűnő hangú **harmoniumok minden nagyságban** (155 koronától 1000 kor.-ig).

Mindennemű **javitásokat, hangolásokat és át-
építéseket** olcsón elvállalunk.

Árjegyzéket kívánatra ingyen küldünk.

Európa szálloda Gyulafehérvárt.

Teljesen átalakítva és renoválva.

Elsőrangú szálloda minden kényelemmel berendezett 30 szobával.

Mérsékelt árak. ☞ Villamos világítás. ☞ Fürdő.
Telefon. ☞ Társas kocsik. ☞ Kitűnő konyha. ☞ Valódi borok.
Kőbányai sör. ☞ Előzékeny és figyelmes kiszolgálás.

Haas Vilmos, szállodás.